

Sygn. akt I ACa 391/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lipca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Piotr Wójtowicz (spr.)
Sędziowie :	SA Lucyna Świdorska-Pilis SA Joanna Kurpierz
Protokolant :	Małgorzata Korszun

po rozpoznaniu w dniu 26 czerwca 2015 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W.

przeciwko (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością Spółce komandytowej w C.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 7 grudnia 2011r., sygn. akt I C 371/10,

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

1) uchyla wydany przez Sąd Okręgowy w Częstochowie w dniu 9 listopada 2011 roku w sprawie oznaczonej sygnaturą I C 371/10 wyrok zaoczny,

2) zasądza od pozwanej na rzecz powoda:

a) 6 380,45 (sześć tysięcy trzysta osiemdziesiąt i 45/100) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 2 listopada 2010 roku oraz 13 256 (trzynaście tysięcy dwieście pięćdziesiąt sześć) złotych z tytułu skapitalizowanych odsetek od 6 380,45 złotych, naliczonych do dnia 15 września 2010 roku,

b) 77 267,93 (siedemdziesiąt siedem tysięcy dwieście sześćdziesiąt siedem i 93/100) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 2 listopada 2010 roku oraz 31 779,90 (trzydzieści jeden tysięcy siedemset siedemdziesiąt dziewięć i 90/100) złotych z tytułu skapitalizowanych odsetek od 77 267,93 złotych, naliczonych do dnia 15 września 2010 roku,

c) 56 415,06 (pięćdziesiąt sześć tysięcy czterysta piętnaście i 06/100) złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 2 listopada 2010 roku oraz 59 293 (pięćdziesiąt dziewięć tysięcy dwieście dziewięćdziesiąt trzy) złote z tytułu skapitalizowanych odsetek od 56 415,06 złotych, naliczonych do dnia 15 września 2010 roku,

3) zastrzega pozwanej prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na:

a) ograniczenie jej odpowiedzialności do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...),

b) ograniczenie jej odpowiedzialności z tytułu odsetek za opóźnienie do okresu ostatnich dwóch lat przed przysądzeniem własności nieruchomości,

a nadto w przypadku należności wskazanej w punkcie 1) litera b) # ograniczenie jej odpowiedzialności do określonej w hipotece kaucyjnej sumy maksymalnej, to jest do 116 949,14 (stu szesnastu tysięcy dziewięćset czterdziestu dziewięciu i 14/100) złotych,

4) umarza postępowanie w zakresie obejmującym żądanie zapłaty 3 319 (trzech tysięcy trzystu dziewiętnastu) złotych,

5) w pozostałej części powództwo oddala,

6) nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Częstochowie) 6 193 (sześć tysięcy sto dziewięćdziesiąt trzy) złote z tytułu części nieuiszczonej opłaty od pozwu,

7) koszty pozasądowe znosi wzajemnie;

II. w pozostałej części apelację oddala;

III. nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Częstochowie) 4 313 (cztery tysiące trzysta trzysta) złotych z tytułu części nieuiszczonej opłaty od apelacji;

IV. zasądza od powoda na rzecz pozwanej 10 000 (dziesięć tysięcy) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego, zażaleniowego przed Sądem Najwyższym i kasacyjnego.

SSA Joanna Kurpierz	SSA Piotr Wójtowicz	SSA Lucyna Świdorska-Pilis
---------------------	---------------------	----------------------------

Sygn. akt I ACa 391/15

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy utrzymał w mocy swój wydany 9 lutego 2011 r. wyrok zaoczny w części zasądzającej od pozwanej Spółki na rzecz powoda 6380,45 zł oraz 65496,56 zł ustawowymi odsetkami od 2 listopada 2010 r., zastrzegając jednocześnie pozwanej prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jej odpowiedzialności do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą (...) do wysokości wierzytelności zabezpieczonych wpisami hipotek przymusowych łącznych zwykłych na rzecz powoda oraz na ograniczenie odpowiedzialności z tytułu odsetek od odsetek za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności nieruchomości, uchylił wymieniony wyrok zaoczny w pozostałej części i umorzył postępowanie odnośnie do kwoty 3319,-zł oraz oddalił powództwo co do kwoty 172515,33 zł, a także orzekł o kosztach.

Ustalił Sąd następujące okoliczności:

Nieruchomość, dla której prowadzona jest księga wieczysta nr (...), obciążona jest hipotekami, między innymi na rzecz powoda z tytułu zaległych składek. Są to: hipoteka przymusowa zwykła na 6380,45 zł, hipoteka przymusowa kaucyjna na 116942,14 zł i hipoteka przymusowa zwykła na 65496,56 zł. Należności te obciążały poprzedniego właściciela nieruchomości, to jest Zakłady (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, przeciwko której powód prowadził egzekucję także z nieruchomości obciążonej hipotekami; egzekucja ta okazała się bezskuteczna, nieruchomość nie została bowiem ani sprzedana, ani przejęta przez wierzyciela. W 2008 r. nieruchomość tę nabyła pozwana Spółka.

Oceniając zasadność żądań powoda podkreślił Sąd Okręgowy nieprzygotowanie powoda do prowadzenia procesu, i wskazał, że złożona przezeń dokumentacja jest nieczytelna, w związku z czym nie było możliwości ustalenia wysokości jego wierzytelności wobec Spółki (...).

Wskazał Sąd, że powód dochodził należności od pozwanej jako od dłużnika rzeczowego, w związku z czym do oceny prawnej jego roszczenia mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece. W ocenie Sądu powód nie zdołał udowodnić wysokości przysługującej mu wierzytelności w zakresie zabezpieczenia hipoteką kaucyjną, bowiem „wyjaśnienia powoda były niejasne, a dokumentacja nieczytelna”.

Uwzględnił Sąd Okręgowy żądanie obejmujące wierzytelności zabezpieczone hipotekami przymusowymi zwykłymi, gdyż w tym zakresie znajdowało zastosowanie domniemanie płynące z art. 71 ustawy o księgach wieczystych i hipotece i z tej przyczyny zasądził zabezpieczone tymi hipotekami należności w kwotach 6380,45 zł i 65496,56 zł.

Wskazał Sąd, że zgodnie z art. 69 ustawy o księgach wieczystych i hipotece hipoteka zabezpiecza również roszczenia o nieprzedawnione odsetki, z tym że zgodnie z art. 1025§3 k.p.c. z pierwszeństwa równego z należnościami zabezpieczonymi hipotecznie korzystają odsetki tylko za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności.

Według Sądu Okręgowego odsetki od zabezpieczonej hipoteką przymusową zwykłą w kwocie 6380,45 zł wierzytelności uległy na podstawie art. 24 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przedawnieniu, nie wykazał bowiem powód, że bieg przedawnienia odsetek został przerwany wskutek wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a co do odsetek od zabezpieczonych hipoteką przymusową zwykłą (w łącznej kwocie 65496,56 zł) 56 415,06 zł – nie podał stopy naliczanych odsetek, nie było też wiadomo, dlaczego naliczono je od 31 lipca 2003 r. do dnia wniesienia pozwu.; wskazał przy tym Sąd, że posiłkując się wskazówkami powoda wyliczył te odsetki, jednak uzyskał odmienny wynik.

Odnosząc się do twierdzenia powoda o uznaniu przez pozwaną roszczenia do kwoty 184824,96 zł, Sąd Okręgowy podzielił stanowisko pozwanej, że kierowane do powoda pismo z dnia 13 stycznia 2009 r. należało traktować jako propozycję uwzględnienia zadłużenia w określonej wysokości w zamian za pewność i promesę ZUS.

Jako podstawę rozstrzygnięć o kosztach przywołał Sąd normę art. 100 k.p.c.

Opisany wyżej wyrok w części oddalającej powództwo zaskarżył powód, który zarzucił naruszenie art. 233§1 k.p.c. przez błędną ocenę zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego oraz naruszenie prawa materialnego, w zakresie art. 69 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w brzmieniu obowiązującym przed 20 lutego 2011 r. przez błędną jego wykładnię i przyjęcie, że hipoteka zabezpiecza nieprzedawnione odsetki z wynikającym z art. 1025§3 k.p.c. ograniczeniem, to jest tylko za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności. W oparciu o te zarzuty wniósł powód o zmianę tego wyroku przez utrzymanie w mocy wyroku zaocznego co do 244392,34 zł oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów od pozwanej procesu lub o uchylenie wyroku (zapewne w zaskarżonej części) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 26 lipca 2012 r. Sąd Apelacyjny w Katowicach uchylił zaskarżony wyrok w punkcie 1 w części uchylającej wyrok zaoczny oraz oddalającej powództwo, w punkcie 2 i w punkcie 3 w części zastrzegającej pozwanej prawo powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności do odsetek za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności oraz w punktach 4, 5 i 6 i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Częstochowie do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Uznał Sąd Apelacyjny, że nie był uzasadniony zarzut błędnej interpretacji pisma pozwanej do powoda z dnia 13 stycznia 2009 r. i że Sąd Okręgowy poprawnie przyjął prezentowane przez nią stanowisko, że propozycja spłacenia przez pozwaną 184824,96 zł podyktowana była względami natury pragmatycznej i nie oznaczała uznania roszczenia. Zgodził się też Sąd Apelacyjny ze stanowiskiem Sądu Okręgowego co do zamieszczenia w wyroku zastrzeżenia o ograniczeniu odpowiedzialności za odsetki za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności.

Wskazał jednak Sąd Apelacyjny, że apelacja słusznie zarzucała brak wnikliwości przy ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, co doprowadziło do nieuzasadnionego wniosku o braku wykazania przez powoda szeregu okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia. Według Sądu Apelacyjnego nie można było zaakceptować stanowiska, że dokumenty, którymi powód starał się wykazać istnienie, a przede wszystkim wysokość dochodzonego roszczenia, są dla Sądu Okręgowego nieczytelne i niejasne, a jeżeli tak by było to Sąd ten winien był zasięgnąć wiadomości od biegłego właściwej specjalności; podobnie ma się z wyliczeniem odsetek.

Na skutek zażalenia pozwanej Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 13 czerwca 2013 r. uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego i pozostawił rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego orzeczeniu kończącemu postępowanie w sprawie.

Ponownie rozpoznający sprawę w drugiej instancji Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z dnia 23 grudnia 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że utrzymał w mocy wydany przez ten Sąd w dniu 9 lutego 2011 r. wyrok zaoczny w części zasądzającej od pozwanej na rzecz powoda 244392,34 zł z ustawowymi odsetkami od 2 listopada 2010 r., zastrzegając pozwanej prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie odpowiedzialności do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą (...) oraz na ograniczenie odpowiedzialności z tytułu odsetek za opóźnienie za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności nieruchomości, uchylił ów wyrok w części zasądzającej od pozwanej na rzecz powoda 3382,-zł z ustawowymi odsetkami i w tym zakresie postępowanie umorzył i uchylił ów wyrok w części nakazującej pobranie od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa 166,30 zł oraz orzekł o kosztach.

Za bezsporne uznał Sąd, że wierzytelności powoda w kwocie 6380,45 zł oraz 65496,56 zł z tytułu zaległych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne przed 20 lutego 2010 r. zostały zabezpieczone przez wpisanie hipotek przymusowych zwykłych w prowadzonej przez Sąd Rejonowy w C. księdze wieczystej Kw (...) i z tej przyczyny, na podstawie art.10 ust. 2 ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw, do hipotek tych zastosował przepisy ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece w bronienu dotychczasowym, w tym w szczególności jej art. 71, zgodnie z którym wynikające z wpisu hipoteki domniemanie istnienia prawa obejmuje, jeżeli chodzi o odpowiedzialność z nieruchomości, także wierzytelność zabezpieczoną hipoteką. Wskazał w związku z tym, że to nie powód był obowiązany do wykazania zasadności czy też wysokości zabezpieczonego hipotekami zwykłymi roszczenia z tytułu składek, to na pozwanej bowiem spoczywał obowiązek udowodnienia, że wierzytelność powoda z tego tytułu nie istnieje bądź istnieje w innej niż dochodzona wysokość, a ta obowiązki temu nie sprostała.

Za bezzasadny uznał Sąd Apelacyjny zarzut, że odsetki od 6380,45 zł uległy przedawnieniu, wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji bowiem powód wykazał, że bieg przedawnienia został przerwany (i zawieszony) na czas postępowania egzekucyjnego i że odsetki od tej kwoty, za okres od kwietnia 1998 do grudnia 1998 r. nie uległy przedawnieniu.

Podzielił Sąd Apelacyjny wywody Sądu Okręgowego co do charakteru hipoteki kaucyjnej i co do tego, że stosownie do obowiązującego do 20 lutego 2011 r. art. 105 u.k.w. i h. wierzyciel nie mógł powołać się na wpis tej hipoteki w celu udowodnienia wierzytelności zabezpieczonej, w związku z czym obowiązany był udowodnić i istnienie, i wysokość wierzytelności, ale wbrew stanowisku tego Sądu uznał, że powód wykazał zasadność i wysokość zabezpieczonego hipoteką kaucyjną do wysokości 116942,14 zł roszczenia w kwocie 109047,83 zł. Wskazał, że na sumę tę złożyła się należność główna z wyliczonymi na dzień 30 kwietnia 2002 r. odsetkami.

Zwrócił Sąd Apelacyjny uwagę, że choć hipoteka kaucyjna nie korzystała z zawartego w art. 71 u.k.w. i h. domniemania, to zgodnie z art. 34. ust.1 i 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych zakład ubezpieczeń społecznych zapewnia rzetelność i kompletność gromadzonych na kontach ubezpieczonych i na kontach płatników składek informacji, a informacje te są środkiem dowodowym w postępowaniu administracyjnym i sądowym z zakresu ubezpieczeń społecznych. Przyjął w związku z tym, że złożone do akt sprawy wydruki z konta płatnika składek (ZG (...)), zatytułowane „stany należności płatnika”, są dowodem na istnienie należności, tym bardziej, że powód w przekonujący sposób wyjaśnił przyczyny rozbieżności między wyliczeniem tych należności w dokumentach z 22 września i z 27 października 2011 r., to zaś przenosiło na pozwaną ciężar udowodnienia, że wierzytelność powoda nie istnieje wskutek jej zaspokojenia lub wskutek innych zdarzeń, pozwana jednak obowiązkowi temu nie uczyniła zadość, w szczególności nie podważyła skutecznie prezentowanych przez powoda danych.

W konkluzji uznał Sąd Apelacyjny, że powód może skutecznie od pozwanej, jako dłużnika rzeczowego, dochodzić 244392,34 zł, ale – wbrew stanowisku powoda – stwierdził, że odsetek ustawowych od dłużnej sumy może on skutecznie żądać tylko za okres 2 lat. Powołał się w tym zakresie na art. 10 ust 2 ustawy z dnia 26 czerwca 2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw, w myśl którego do hipotek zwykłych powstałych przed dniem nowelizacji stosuje się przepisy w brzmieniu dotychczasowym, z wyjątkiem art. 76 ust. 1 i 4, które stosuje się w brzmieniu znowelizowanym, a to samo dotyczy hipotek kaucyjnych powstałych przed nowelizacją; w sprawie ma zatem zastosowanie art. 69 u.k.w. i h. (w brzmieniu sprzed 20 lutego 2010 r.), zgodnie z którym w granicach przewidzianych w odrębnych przepisach hipoteka zabezpiecza także roszczenia o odsetki nieprzedawnione oraz o przyznane koszty postępowania. Podzielił Sąd Apelacyjny w tym zakresie przywołane w motywach jego wyroku stanowisko orzecznictwa, w tym poglądy zaprezentowane w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2005 r. w sprawie III CZP 24/05 (OSNC z 2006 r., z. 4, poz. 60), i wywiódł, że art. 69 u.k.w. i h. zawierał przede wszystkim odesłanie do odpowiednich przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, a konkretnie do jego art. 1025§3, przy czym w sprawie niniejszej przepis ten ma zastosowanie w brzmieniu sprzed nowelizacji z dnia 26 czerwca 2009 r.

W wywiezionej od opisanego wyżej wyroku Sądu Apelacyjnego skardze kasacyjnej pozwana zaskarżyła go w części zasądzającej od niej 72549,-zł z odsetkami od 2 listopada 2010 r. oraz w części zasądzającej odsetki ustawowe od 244392,34 zł od 2 listopada 2010 r., a także w części, w jakiej nie zastrzeżono prawa powoływania się przez nią na ograniczenie odpowiedzialności do wysokości sumy hipoteki kaucyjnej. Zarzuciła w skardze obrazę szeregu norm prawa materialnego i procesowego, w tym art. 69 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, również w związku z art. 1025§3 k.p.c. w związku z art. 482 k.p.c. oraz w związku z art. 319 k.p.c. w związku z art. 1025§3 k.p.c., jak również art. 104 ustawy o księgach wieczystych i hipotece w związku z art. 319 k.p.c., a także wynikającą z braku po stronie powodowej zdolności sądowej nieważność postępowania. W oparciu o te zarzuty wniosła o uchylenie i wyroku Sądu Apelacyjnego, i poprzedzających go obu wyroków Sądu Okręgowego oraz odrzucenie pozwu lub o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i jego zmianę przez uchylenie wydanego przez Sąd Okręgowy w Częstochowie wyroku zaocznego w części uwzględniającej żądanie zapłaty 72549,-zł oraz w zakresie liczonych od 2 listopada 2010 r. odsetek ustawowych od 244392,34 zł i oddalenie w tej części powództwa oraz przez zastrzeżenie jej, w odniesieniu do roszczeń wynikających z hipoteki kaucyjnej, prawa powoływania się w postępowaniu egzekucyjnym na ograniczenie jej odpowiedzialności do wysokości sumy hipoteki kaucyjnej albo o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zakresie 72549,-zł oraz w zakresie liczonych od 2 listopada 2010 r. odsetek ustawowych od 244392,34 i przekazanie w tym zakresie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 20 lutego 2015 r., wydanym w sprawie o sygnaturze V CSK 329/14, Sąd Najwyższy zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego uchylił w części utrzymującej w mocy wyrok zaoczny Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 9 lutego 2011 r. w zakresie, w jakim zasądzone nim od pozwanej na rzecz powoda 72549,-zł i liczone od 2 listopada 2010 r. odsetki ustawowe od 244392,34 zł, oraz w zakresie orzekającym o kosztach i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Za bezzasadne uznał Sąd Najwyższy zarzuty zmierzające do stwierdzenia nieważności postępowania wskutek działania w procesie po stronie powodowej podmiotu określającego się jako (...) Oddział Zakładu Ubezpieczeń

Společnych i wskazał, że taki sposób oznaczenia strony powodowej stanowił jedynie uściślenie wewnętrznej jednostki organizacyjnej, z działalnością której wiąże się dochodzone roszczenie, nie był to natomiast błąd w zakresie doboru podmiotu uczestniczącego w postępowaniu. Na marginesie zatem tylko warto dodać, że nawet zasadność owych zarzutów nie mogła prowadzić do wnioskowanego uchylecia przez Sąd Najwyższy w całości wyroku Sądu Apelacyjnego oraz wyroków Sądu Okręgowego w Częstochowie, skoro pozwana zapadłego w pierwszej instancji wyroku w części, w jakiej utrzymał on w mocy wyrok zaoczny, nie zaskarżyła, dopuszczając w ten sposób do jego uprawomocnienia się.

Podzielił Sąd Najwyższy stanowisko Sądu Apelacyjnego, że podstawą oceny wpisanych przed dniem 20 lutego 2011 r. hipotek zwykłych są przepisy ustawy o księгах wieczystych i hipotece w brzmieniu obowiązującym do 19 lutego 2011 r., i wskazał, że na gruncie tych przepisów utrwalił się pogląd, iż hipoteka zwykła obejmuje odsetki ustawowe za opóźnienie w zakresie wskazanym w art. 1025§3 k.p.c., nie zabezpiecza natomiast odsetek umownych, ustalonych według zmiennej stopy procentowej, i to nawet wtedy, gdyby zostały one objęte treścią wpisu do księgi wieczystej, odsetki kapitałowe zabezpiecza zaś tylko wtedy, gdy zostały one ujawnione we wpisie.

Zwrócił Sąd Najwyższy uwagę na to, że – wobec niezaskarżenia przez stronę powodową zapadłego w drugiej instancji wyroku w części, w jakiej przyznano pozwanej prawo do powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności z tytułu odsetek za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności w stosunku do wszystkich (a więc i do kaucyjnej) hipotek – kwestia ta z uwagi na treść art. 384 k.p.c. nie może już zostać inaczej rozstrzygnięta. Za istotne uznał podkreślenie, że zwiększona ponad kwotę, do której wpisano hipotekę zwykłą, odpowiedzialność pozwanej obejmuje jedynie roszczenie o nieprzedawnione odsetki ustawowe za opóźnienie (także te określone w wydanym na podstawie art. 359§3 k.c. rozporządzeniu) i o koszty postępowania.

Zakwestionował Sąd Najwyższy tezę, jakoby hipoteka zwykła mogła – obok wierzytelności głównej i związanej z nią wierzytelności o odsetki z tytułu opóźnienia – zabezpieczać mogła też odsetki od odsetek skapitalizowanych za okres poprzedzający wniesienie pozwu, uznał jednak za dopuszczalne wskazanie w wyroku skapitalizowanych na określony dzień odsetek, podkreślając jednocześnie, że wymaga to wyraźnego oznaczenia, że kwota ich stanowi należność uboczną (właśnie odsetkową) dla roszczeń głównych.

Podkreślił wreszcie Sąd Najwyższy konieczność zaznaczenia wyraźnie w wyroku wierzytelności zabezpieczonej hipoteką kaucyjną i płynącego z art. 102 i z art. 104 u.k.w. i h. ograniczenia odpowiedzialności pozwanej do wysokości wpisanej sumy najwyższej.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Obecnie, na skutek kierunków i zakresów zaskarżenia tak apelacją, jak i skargą kasacyjną oraz na skutek zapadłych rozstrzygnięć w różnym zakresie i na różnych etapach postępowania przesądzone już zostały pewne kwestie, co musi skutkować modyfikacją zaskarżonego wyroku. Co do zasady, rozstrzygnięcie takie winno odnosić się tylko do tych kwestii, co do których orzeczenie zapadłe w pierwszej instancji nie uprawomocniło się lub co do których wydany przez Sąd Apelacyjny w dniu 23 grudnia 2013 r. nie został zaskarżony skargą kasacyjną i nie został w wyniku rozpoznania tej skargi uchylony. Co więcej, ponieważ wydany w pierwszej instancji wyrok odnosił się do wydanego przez Sąd Okręgowy uprzednio wyroku zaocznego, owe ograniczone rozstrzygnięcia przybrać winny postać zgodną z art. 347 k.p.c., to zaś – przy wielości wydanych dotychczas orzeczeń (spośród których zapadłe w pierwszej instancji podległo nadto sprostowaniu) – mogłoby mający być wydanym wyrok czynić nieczytelnym. Z tej przyczyny Sąd Apelacyjny uznał za stosowne zredagowanie całego wyroku (tak, jak w jego ocenie winien on być sformułowany w pierwszej instancji) od nowa i objęcie nim tych także tych rozstrzygnięć, które stały się już prawomocne i ostateczne.

Stan faktyczny sprawy ustalony został w motywach wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 23 grudnia 2013 r. i rozpoznający obecnie sprawę skład tego Sądu ustalenia owe podziela, co czyni powtarzanie ich zbędnym. Dotyczy to w szczególności rodzaju zabezpieczających wierzytelności powoda hipotek i ich wysokości oraz sumy naliczonych od tych wierzytelności do dnia 15 września 2010 r. skapitalizowanych odsetek ustawowych.

W efekcie dotychczasowego postępowania prawomocnie i ostatecznie przesądzona została odpowiedzialność rzeczowa pozwanej względem powoda co do objętych hipotekami wierzytelności głównych, wynoszących: 6380,45 zł (hipoteka zwykła), 77267,93 zł (hipoteka kaucyjna) i 56415,06 zł (hipoteka zwykła), a także to, że powódce w związku z hipoteką kaucyjną przysługuje wynoszące 31779,90 zł roszczenie z tytułu skapitalizowanych od wynoszącej 77267,93 zł należności głównej odsetek, naliczonych do dnia 15 września 2010 r. Odpowiedzialność ta znajduje oparcie w normie art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz – co do odsetek – w obowiązującej do dnia 19 lutego 2011 r. normie art. 104 tej ustawy. Przesądzone również zostało prawo pozwanej do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jej względem powódki odpowiedzialności do nieruchomości, dla której Sąd Rejonowy w C. prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), oraz – w zakresie odsetek za opóźnienie – do okresu ostatnich dwóch lat przed przysądzeniem własności nieruchomości, przy czym to ostatnie ograniczenie wynika z zastosowania w sprawie art. 1025§3 k.p.c. w jego brzmieniu sprzed 20 lutego 2011 r.

Na obecnym etapie postępowania spór sprowadzał się do tego, czy powód domagać mógł się skapitalizowanych do dnia 15 września 2010 r. odsetek od wierzytelności zabezpieczonych hipotekami zwykłymi i czy od tego kapitału (sumy wierzytelności i skapitalizowanych odsetek) domagać mógł się dalszych odsetek od dnia 2 listopada 2010 r., a także czy zasadne było żądanie pozwanej, by już w wyroku zaznaczyć, że co do wierzytelności zabezpieczonej hipoteką kaucyjną jej odpowiedzialność ograniczona jest do wysokości sumy kaucyjnej. Część spośród tych kwestii definitywnie i w sposób dla Sądu Apelacyjnego wiążący rozstrzygnął Sąd Najwyższy, przy czym jego w tym zakresie wywody i argumentację Sąd Apelacyjny w pełni podziela, uznając tym samym ich powtarzanie za zbędne.

Owe kwestie przesądzone to niedopuszczalność naliczania odsetek od odsetek, nawet skapitalizowanych, z tej przyczyny, że w myśl art. 69 ustawy o księgach wieczystych i hipotece hipoteka zabezpiecza odsetki tylko od wierzytelności zasadniczej, nie zabezpiecza natomiast odsetek od odsetek, i płynąca z art. 837 k.p.c. konieczność zastrzeżenia już w tytule egzekucyjnym na podstawie art. 319 k.p.c. wszelkich ograniczeń odpowiedzialności, na które bez takiego zastrzeżenia dłużnik (w tym przypadku – pozwana) nie mógłby się już w toku postępowania egzekucyjnego powoływać.

Rozstrzygnięcia w tej sytuacji wymagało jedynie, czy powódka mogła domagać się odsetek od wierzytelności zabezpieczonych hipotekami zwykłymi za cały nie przedawniony okres (a więc w zakresie, w jakim powód nie ograniczył swego żądania), w tym odsetek skapitalizowanych. W tym zakresie Sąd Najwyższy nie dał jednoznacznych wskazówek. Podkreślił wprawdzie płynące z art. 1025§3 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 20 lutego 2011 r.) ograniczenie odpowiedzialności dłużnika rzeczowego do odsetek za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności, zwrócił jednak jednocześnie uwagę na możliwość zasądzenia odsetek w formie skapitalizowanej, wymagając jedynie, by ów charakter zasądzonej z tego tytułu kwoty został wyraźnie w treści tytułu egzekucyjnego zastrzeżony.

Art. 69 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, w jego znajdującym w sprawie niniejszej zastosowanie brzmieniu sprzed 20 lutego 2011 r., stanowił, że w granicach przewidzianych w odrębnych przepisach hipoteka zabezpiecza także roszczenia o odsetki nie przedawnione (oraz o przyznane koszty postępowania). W poprzednim brzmieniu przepis ten zamiast odesłania do odrębnych przepisów zawierał odesłanie tylko do Kodeksu postępowania cywilnego, w praktyce do jego art. 1025§3 k.p.c. (w poprzednim brzmieniu), ale zmiana ta nie wprowadziła w istocie żadnej nowej normy, wskazała jedynie wyraźnie na możliwość wprowadzenia granic zabezpieczenia hipotecznego także w innych niż Kodeks postępowania cywilnego aktach prawnych.

Z art. 1025§3 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 20 lutego 2011 r.) wynikało, że z pierwszeństwa równego z należnościami, między innymi, piątej kategorii korzystają odsetki tylko za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności, co oznacza, że od dłużnika hipotecznego, który nie jest jednocześnie dłużnikiem osobistym, wyegzekwować można odsetki tylko za taki okres. Rodzi się w związku z tym pytanie, czy i jakie przełożenie ma to ograniczenie na orzekanie o odsetkach w wyroku. Nie ulega wątpliwości, że sąd orzekający o skierowanym przeciwko dłużnikowi rzeczowemu roszczeniu nie jest w stanie w dacie wyrokowania przewidzieć, czy w ogóle i kiedy skierowana zostanie do obciążonej rzeczy egzekucja, nade wszystko zaś – kiedy nastąpi przysądzenie własności; w rezultacie nie jest w stanie określić daty początkowej odsetek, które hipoteka (zastaw) zabezpiecza. Możliwe jest, oczywiście, sięgnięcie po swoistą protezę w

postaci zasądzenia odsetek od dnia poprzedzającego o dwa lata dzień wyrokowania, ale i to nie rozwiązuje problemu, nadal bowiem – skutek czy to oczekiwania na prawomocność wyroku, czy to jego zaskarżenia, czy to wreszcie muszącego trwać przez pewien (na ogół dłuższy) czas postępowania egzekucyjnego – odsetki za ten okres nie zostaną wyegzekwowane. Jako rozwiązanie praktyczne jawi się w tej sytuacji zasądzenie na podstawie art. 481§1 k.c. odsetek za cały okres opóźnienia w spełnieniu świadczenia z zastrzeżeniem dłużnikowi prawa powołania się na przewidziane w uprzedniej wersji art. 1125§3 ograniczenie jego odpowiedzialności i pozostawienie ostatecznego uregulowania zakresu jego obowiązku organowi egzekucyjnemu (działającemu pod nadzorem sądu egzekucyjnego), któremu precyzyjna data postanowienia o przysądzeniu własności nieruchomości z pewnością będzie już znana. Wydaje się zresztą, że takie rozwiązanie na myśli miał Sąd Najwyższy, skoro w motywach swego wyroku zasygnalizował możliwość zasądzenia skapitalizowanych odsetek, z jednoczesnym zaznaczeniem, że mają one charakter świadczenia jedynie ubocznego.

W tej sytuacji ostatecznie powództwo należało uwzględnić w zakresie zabezpieczonych poszczególnymi hipotekami wierzytelności z odsetkami od dnia 2 listopada 2010 r. oraz w zakresie oddzielnie wskazanych, naliczonych do dnia 15 września 2010 r. skapitalizowanych odsetek, z zaznaczeniem takiego właśnie ich ubocznego charakteru, jednocześnie zaś należało na podstawie art. 319 k.p.c. zastrzec pozwanej prawo powołania się na ograniczenia jej odpowiedzialności: po pierwsze wyłącznie do obciążonej hipotekami nieruchomości, po drugie co do odsetek (i naliczanych od 2 listopada 2012 r., i skapitalizowanych za okres wcześniejszy) – wyłącznie do tych należnych za ostatnie dwa lata przed przysądzeniem własności, po trzecie wreszcie, w zakresie wierzytelności zabezpieczonej hipoteką kaucyjną, do wysokości wymienionej we wpisie hipoteki sumy maksymalnej. Dalej idące powództwo, jako nie zasługujące na uwzględnienie (z wyjątkiem cofniętego żądania zapłaty wynoszących 3319,-zł skapitalizowanych odsetek, w którym to zakresie postępowanie podlegało na podstawie art. 355§1 k.p.c. umorzeniu), należało w tej sytuacji oddalić.

Wobec zaistnienia przesłanek zmiany wyroku we wskazanym wyżej kierunku, stosownej modyfikacji wymagały także rozstrzygnięcia o kosztach, bo choć podstawę ich nadal stanowią będą normy zdania pierwszego art. 100 k.p.c. (oraz nie przywołana w motywach zaskarżonego wyroku norma art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych), to inny stał się stosunek, w jakim powód utrzymał się, a pozwana uległa w procesie.

Powód kwotowo utrzymał się ze swym żądaniem w przeważającej części, nie sposób jednak abstrahować od tego, że uległ w całości w zakresie żądań pozwanej, by zastosować ograniczenia jej odpowiedzialności, zwłaszcza co do odsetek i co do wysokości świadczenia wynikającego z zabezpieczenia wierzytelności hipoteką kaucyjną, limitowanego wielkością sumy maksymalnej. Taki wynik procesu pozwala ostatecznie na stwierdzenie, że strony, przy porównywalnych kosztach, wygrały i przegrały w jednakowym stopniu, to zaś uzasadnia obciążenie pozwanej połową kosztów sądowych, jakich nie miał obowiązku uiścić powód (art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w związku ze zdaniem pierwszym in fine art. 100 k.p.c.), to jest kwotą wynoszącą 6193,-zł, oraz wzajemne zniesienie kosztów pozasądowych (zdanie pierwsze in principio art. 100 k.p.c.).

Z powyższych względów na podstawie art. 386§1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego, zażaleniowego przed Sądem Najwyższym i kasacyjnego podstawę swą znajduje również w normach zdania pierwszego in fine art. 100 k.p.c. oraz art. 113 ust. 1 i art. 13 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, jak i w normach rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r.: w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu i w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu. Również i w tym przypadku ostateczny wynik procesu (postępowania apelacyjnego) pozwala na przyjęcie, że każda ze stron wygrała i przegrała w jednakowym stopniu, jednak wyraźnie różny jest poziom poniesionych przez nie kosztów. Powód poniósł tylko koszty zastępstwa procesowego w instancji apelacyjnej (5400,-zł), pozwana natomiast, obok kosztów zastępstwa w postępowaniu apelacyjnym, poniosła opłaty w związku z wniesionym do Sądu Najwyższego zażaleniem (1726,-zł) i ze skargą kasacyjną (4715,-zł), a nadto koszty zastępstwa w postępowaniach przed tym Sądem (3600,-zł i 5400,-zł, czyli razem 9000,-zł). W sumie związane z rozpoznaniem apelacji powoda koszty pozwanej sięgnęły 20841,-zł, poniesione przez powoda koszty zamknęły się natomiast kwotą 5400,-zł; do rozliczenia pozostaje nadto

nie uiszczona przez powoda opłata od apelacji, wynosząca 8626,-zł, obowiązkiem uiszczenia której w połowie (to jest w zakresie 4313,-zł) obciążyć należało pozwaną. Łączna suma poniesionych przez strony oraz skredytowanych kosztów postępowania apelacyjnego i postępowań przed Sądem Najwyższym wyniosła zatem 29641,-zł, z czego połowa wynosi 14821,-zł i tyle winno przypaść na pozwaną. Ta jednak, jak wyżej wskazano, wydatkowała blisko 21000,-zł oraz zobowiązana została do uiszczenia na rzecz Skarbu Państwa dalszych ponad 4000,-zł, czyli w sumie koszty jej ukształtowały się na poziomie około 25000,-zł, w rozliczeniu zatem otrzymać od powoda winna 10000,-zł.

SSA Joanna Kurpierz SSA Piotr Wójtowicz SSA Lucyna Świdorska-Pilis